

Бойко Ю.С.

**Аналіз категорії «здоров'язберігальне середовище» вищого
навчального закладу.**

Вихідним поняттям для розуміння феномену «здоров'язберігальне середовище» є поняття «освітнє середовище», в основі якого уявлення про те, що психічний розвиток людини під час її навчання слід розглядати в контексті «людина – навколишнє середовище». Згідно з таким підходом під освітнім середовищем розуміють систему педагогічних і психологічних умов і впливів, що створюють можливість для розкриття як уже наявних здібностей і особистісних особливостей індивідуума, так і прихованих його інтересів і нахилів. Так, А. Хуторський визначає освітнє середовище як систему впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, наявних у соціальному і просторово-предметному оточенні [11].

Під освітнім середовищем В. Кучма, М. Степанова розуміють усю сукупність чинників, що створюється всім устроєм життєдіяльності школи: матеріальні ресурси, організація педагогічного процесу, харчування, медична допомога, психологічний клімат [6, с. 3].

Аналіз педагогічних досліджень, присвячених освітньому середовищу (І. Аршавський [1], Є. В. Бондаревська [2], С. Громбах [4], Н. Денисенко [5], Л. Овчиннікова [7], В. Петровський [8], Н. Рилова [9], В. Ясвін [13]) свідчить, що в теорії педагогіки поняття «здоров'язберігальне середовище» представлене достатньо еkleктично, а питанням формування ціннісних установок до здорового способу життя у здоров'язберігальному середовищі приділяють недостатньо уваги.

Виходячи із структурно-змістовного визначення здоров'язберігального середовища, запропонованого Г. Ковальовим, можна його представити як трикомпонентну систему середовищ: предметне середовище – господарська

інфраструктура, матеріальне забезпечення навчальної й оздоровчої діяльності, організація харчування, проживання та відпочинку студентів; комунікативне середовище – міжособистісні відносини між суб'єктами педагогічного процесу, індивідуальні і типологічні особливості викладачів та студентів, якість підготовки усіх фахівців, що здійснюють навчальний процес, взаємини викладачів і студентів, їхнього розуміння здорового способу життя; навчально-виховне та оздоровче середовище – форми і принципи навчально-виховної й оздоровчої діяльності [2, с.17].

Під здоров'язберігальним середовищем В. Яковлев розуміє комплексну програму, яка базується на відповідній соціальній інфраструктурі конкретного типу і включає в себе освітні, виховні, медичні, адміністративно-управлінські та інші форми роботи щодо забезпечення здоров'я молодого покоління в процесі утворення [12, с. 20]. Автор уточнює мету створення здоров'язберігального середовища в вищому навчальному закладі – забезпечити студентську молодь високим рівнем реального здоров'я, озброїти її необхідним багажем знань, умінь і навичок для ведення здорового способу життя, виховати в них культуру здоров'я [12, с. 21]. М.Степанова визначає здоров'язберігальне освітнє середовище як «спеціально організоване середовище, яке створюється за допомогою взаємозв'язаних педагогічних подій, направлених на збереження і зміцнення фізичного, психічного і етичного здоров'я кожного школяра і на культивування всіма суб'єктами освітнього процесу здорового способу життя, виступаючого інтеграційною умовою особистого розвитку кожного індивіда» [10].

Аналіз досліджень вище зазначених педагогів та психологів дав змогу стверджувати, що здоров'язберігальне середовище – це поняття, що включає в себе сукупність певних умов (гігієнічних, медичних, психологічних, педагогічних), здоров'язберігальних технологій, які використовує навчальний заклад, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дітей,

на покращення їх настрою та самопочуття, на створення сприятливих умов для їх розвитку та саморозвитку, на покращення функціонального стану їх організму, підвищення їх адаптаційних можливостей та формування мотивації до здорового способу життя.

На нашу думку, здоров'язберігальне середовище вищого навчального закладу є системою функціонально пов'язаних елементів педагогічної діяльності, що не шкодять здоров'ю: застосування активних форм і методів навчання, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я учасників педагогічного процесу; наявність комфортної психологічної атмосфери під час навчальних занять; обізнаність педагогів і студентів зі способами збереження здоров'я та дотримання ними здоров'язберігальної поведінки; вироблення в майбутніх фахівців ціннісного ставлення до свого здоров'я та здоров'я вихованців.

Актуальним питанням для дискусії в сучасній психолого-педагогічній літературі залишається визначення структури освітнього середовища вищого навчального закладу, зокрема, і здоров'язберігального середовища.

Література:

1. Аршавский И. А. Основы негэнтропийной теории биологии индивидуального развития, значение в анализе и решении проблемы здоровья / И. А. Аршавский // Валеология : Диагностика, средства и практика обеспечения здоровья. — СПб. : Наука, 1993. — С. 5—24.
2. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. — 1997. — № 4. — С. 11—17.
3. Борейко Н. Ю. Організація здоров'язберігаючого навчального процесу у вищій школі в сучасних умовах / Н. Ю. Борейко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2010. — № 12. — С. 15—18.

4. Грибан В. Г. Валеология : підручник / Грибан В. Г. — К. : Центр учебної літератури, 2008. — 214 с.
5. Денисенко Н. Ф. Оздоровчі технології в освітньому процесі / Н. Ф. Денисенко // Дошкільне виховання. — 2004. — № 12. — С. 4—6.
6. Кучма В. Р. Концепция «Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ» / В. Р. Кучма, М. И. Степанова // Проект «Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения» : Разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ. — М. : [б. и.], 2006. — 56 с.
7. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеол. выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. — [4-е изд., доп.]. — М. : Азбуковник, 1998. — 943 с.
8. Петровский В. А. Личность в психологии : парадигма субъектности : учеб. пособ. / Петровский В. А. — Ростов н/Д. : Феникс, 1996. — 512 с.
9. Рылова Н. Т. Организационно-педагогические условия создания здоровьесберегающей среды образовательных учреждений : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. Т. Рылова. — Кемерово, 2007. — 24 с.
10. Степанова М. И. Инновации в образовании : размышления гигиениста / М. И. Степанова // Народное образование. — 2006. — № 1. — С. 29—33.
11. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и методикам обучения / Хуторской А. В. — СПб. : Питер, 2004. — 541 с.
12. Яковлев В. Н. Формирование здоровьесберегающей среды для студентов высших учебных заведений : учеб. пособ. / Яковлев В. Н. — Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2010. — 50 с.
13. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию / Ясвин В. А. — М. : Смысл, 2001. — 365 с.

